

Op zoek naar doelsoorten in het landschap

Voor het project *Levend landschap* inventariseren studenten Pieter Wytze Venema, Reinder Nauta, Christiaan Bouwknecht, Guido Bijlsma en Bart Visser de natuurwaarden van de hout- en elzensingels rond Sebaldeburen. Dat is belangrijk om bij het toekomstig landschapsbeheer in aanmerking te kunnen komen voor Europese financiering. We liepen een ochtend mee bij hun veldwerk.

‘Besdragende struiken zijn belangrijk voor voedsel’, zegt Pieter Wytze Venema, ‘dus we kijken of er sleedoorns, meidoorns of lijsterbessen staan. Je wilt ook dat er het hele jaar door bessen te vinden zijn. Ook voor de wintergasten.’

Die wintergasten, dat zijn onder andere kramsvogels, koperwieken en beflijsters. Op koude winterdagen kun je ze in drukke groepjes aantreffen in een meidoorn terwijl ze zich te goed doen aan de bessen. Maar op deze zachte ochtend in januari laat alleen een groepje koolmeesjes zich luid kwetterend horen.

‘Bramen zijn ook belangrijk omdat ze een dicht struweel vormen onder de bomen’, vult Reinder Nauta aan, ‘dat verschaft een schuilplaats voor allerlei dieren zoals muizen. En daar komen dan weer de kerkuil en de ransuil op af.’

We kuieren in een ontspannen pas langs de 300 meter lange houtsingel langs een kavel aan de Kuzemerweg bij Sebaldeburen. In gezelschap van de studenten Milieukunde van Van Hall Larenstein en Evert Dijk van Landschapsbeheer Groningen. ‘Kijk, die berk is ziek, waarschijnlijk aangetast door de witte houtrups’, doceert Dijk, ‘zo’n aangetaste stam raakt bevolkt met vliegen en larven en daar profiteren insecteneters zoals de grote bonte specht van.’

Een wandeling van 300 meter blijkt voldoende om de natuurwaarden van hout- en elzensingels uit de doeken te doen. De solitaire eik lijkt een dissonant maar levert wel een ideale uitkijkpost voor een roofvogel. De dode boomstam verderop werkt als een magneet op paddestoelen, mossen, slakken en insecten. De struiken zijn een eldorado voor vogels. En in de dichte onderbegroeiing huizen insecten en kleine zoogdieren zoals muizen, marters en egels.

De landschappelijke waarde van de hout- en elzensingels in het Zuidelijk Westerkwartier wordt algemeen ingezien. Die erkenning was in de afgelopen decennia de belangrijkste reden om iets te doen aan beheer en bescherming. Maar hout- en elzensingels hebben ook grote betekenis voor de natuur. De afwisseling van open land en aaneengesloten stroken bosvegetatie biedt perfecte omstandigheden voor gevarieerde natuur. Natuur is schaars in dit land, en dus geld waard.

Brussels geld wel te verstaan. In de komende jaren zal bij de verdeling van Europese fondsen een steeds groter gewicht aan natuurbescherming worden gegeven. Er komt meer geld voor natuur maar wel onder voorwaarden. Dat heeft de Gebiedscoöperatie Westerkwartier ook begrepen. Met het project *Levend landschap* wil de organisatie een slinger geven aan het onderhoud en herstel van de hout- en elzensingelstructuur in het gebied. En daarbij zijn de miljoenen van de EU zeer welkom.

Maar dan moet wel aantoonbaar sprake zijn van hoogwaardige natuur, verordonneren de Europese ambtenaren. Vandaar dat de studenten Milieukunde uit Leeuwarden er op uit worden gestuurd met een lijst met ‘doelsoorten’ om de singels te inventariseren. Daaronder betrekkelijk zeldzame vogels als de gekraagde roodstaart en de grauwe klauwier. Niet dat ze die hier in januari verwachten, legt Reinder Nauta uit: ‘We onderzoeken of de houtsingel voldoet aan de doelsoortenhabitat, dat wil zeggen, treffen we hier de goeie omstandigheden

aan waarin de vogels het naar hun zin hebben.'

De studenten richten zich in hun onderzoek uitsluitend op de kwaliteit van de begroeiing van de singels. Daar kan immers met goed beheer invloed op uitgeoefend worden. Pieter Wytze Venema: 'In ons verslag schrijven we op wat we zijn tegengekomen. Welke soorten zien we? Zijn de boomkruinen aaneengesloten? Wat is de bedekkingsgraad van de struiken? Is er dood hout? Soms voegen we nog een opmerking toe, bijvoorbeeld als we uitheemse struiken tegengekomen. En we geven aan, welke soorten je eventueel zou kunnen bijplaatsen om de singel ecologisch te verbeteren.'

De houtwal die we deze ochtend inspecteren roept vooral tevreden geluiden op. We tellen vijf soorten bomen, vier soorten struiken en de bedekkingsgraad van het lagere struikgewas is voorbeeldig. 'Voor de natuur is deze houtsingel heel goed', concludeert Reinder Nauta, 'misschien ontbreekt alleen wat dood hout.'

'En zou je nog een hazelaar of een viburnum kunnen bijplaatsen, vult Evert Dijk aan. 'Voor de natuur hoef je hier niet zo veel extra's te doen, het is lekker ruig en dicht. Maar bij het beheer wil je ook ruimte geven aan de boer, hoe heeft die er het minste last van? Daar hou je altijd een spanningsveld waarbij je moet zoeken naar een evenwicht.'

Levend landschap

Levend landschap is het eerste project waar de nieuwe Gebiedscoöperatie Westerkwartier haar tanden in zet. Het project heeft als doel het hout- en elzensingelbeheer in het Zuidelijk Westerkwartier een extra impuls te geven. In enkele jaren liep het aantal singels dat in het kader van de provinciale subsidieregeling agrarisch natuurbeheer (PSAN) werd onderhouden terug van 650 naar 275 kilometer. Een zorgwekkende trend die het voortbestaan van de houtsingelstructuur in het hele gebied in gevaar brengt.

Door het landschapsbeheer anders te organiseren probeert het project daar verandering in te brengen. Singeleigenaren en bewoners van een gebied worden uitgenodigd om met de projectleiding een beheerplan te maken en dat samen uit te voeren. Men verwacht dat op deze manier meer eigenaren zullen meedoen aan het beheer. Daarnaast moet landschapsbeheer een winstgevende economische activiteit worden die zowel voor de eigenaren als voor de streek voordeel oplevert. Een van de manieren om winst te maken is door het binnenhalen van Europees geld voor natuur. Levend landschap is eind december van start gegaan in een eerste proefgebied rond Sebaldeburen. De bedoeling is om in de projectperiode van 3 jaar honderd kilometer hout- en elzensingels in onderhoud te nemen.